

Qm. 531, 37

B. m. II, 638

R

M

Bel. 531.7

B. m. II, 638.

DE
ROMANORVM GRAMMATICAE
AB GRAECIS PETITA

PRIMUM DISSERIT

PRO LOCO

IN AMPLISSIMO SAPIENTVM ORDINE

VINDICANDO

M. IO. CHRISTIANVS MESSERSCHMID

CIVICAE R. SOCIETAT. AVGVST. REGIOMONT. IENN. ATQ.

LIPS. ITEMQ. INSTITVT. LITTER. SOD.

RESPONDENTE

M. IO. GODOFREDO DISING

VITEMB.

A. D. V. IUL. C. I. D. C. C. L. X. V.

VITEMBERGAE

LITTERIS GERDES I

12. 10. 1832

28. 5. 31

DE

ROMANORVM GRAMMATICAE

AB GRACIS PAVLA

AVRILIA DISCIT

P R O P O S

IN AMPLISSIMO PATRISTARVM ORDINE

VINDOBONAE

FRANCISCVS WILHELMVS SESSERSCHMID

LIBRARIVS REGIIS ACADEMIAE SCIENTIARVM VIENNAE

AD ACADEMIAE LIBRARIAM

COMMISSVS

M. G. GOTTFR. DIZING

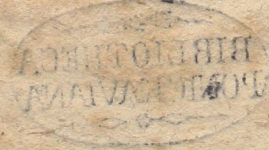
VIENNAE

A. D. 1832. OCTOBRIS

WILHELMVS

FRANCISCVS WILHELMVS SESSERSCHMID

DE romanorum a graecis peira grammaticae scilicet id mihi negotii datum esse puto, ut, sub grammaticae vocae sit subiicienda sententia, prius declarem, propterea quod eius anceps et multiplex potestas est. Etenim nominis rationem si habere volumus, ab cognitione cuiusmodicumque litterarum illud adsciuit. Verum quem ad modum, *SEXTO* empirico iudice (*aduersus grammaticos* l. 1 c. 2 p. 225 edit. *Fabric.*) mendendi ars olim quidem fuit appellata *ιατρικη* a telis, qui *ιοι* dicuntur, eximendis, dicitur autem nunc quoque de propulsatione aliorum morborum et cura, quae est longe artificiosior, et quomodo geometria ab initio quidem suam traxit appellationem ex dimensione terrae, usurpatur autem in praesentia etiam de contemplatione rerum magis naturalium: ita etiam perfecta grammatica a litterarum cognitione in initio nominata, extensa est ad cognitionem, quae versatur in variis magis, magisque artificiosis circa litteras praecipuis. Id quod *CICERO* (*de orat. lib. 1 p. 86 edit. SCHREVEL.*) his dilucidat verbis: in grammaticis poetarum pertractatio, historiarum cognitio, verborum interpretatio, pronunciandi quidam sonus conclusa est.

GRAMMATICES munera quamquam quatuor sunt, quot eius formae sint, nondum definitum. Quidam in *ατελεσεραν*, rudem seu populari, atque in *τελειοτεραν*, politiore ac perfectiore profundiorumque

remque eam diuidunt ac partiunt, cuius illa de iusta pariter litterae loquela ac idonea scriptione praecipit, haec veterum scriptorum monumentis facem praefert, illustrando ea, interpretando, emendando. QVINCTILIANVS (*inst. or. l. i c. IIII, VIII*) breuissime in duas partes diuidi, recte loquendi scientiam et poetarum auctororumque enarrationem docet, quarum illam methodicam, hanc historice vocant. DIOMEDES bifariam distribuit in historice seu finitiuam, quae praeciputiones recte loquendi, recte scribendi tradit, atque in exegerice seu enarratiuam, quae poetarum et historicorum explicationem. Μικραν aliam esse, siue τεχνην περι του γραφειν και αναγνωσκειν, aliam μεγαλην siue τεχνην θεωρικην των παρα ποιηταις τε και λογιοις, qui λογοι oratores, historici, philosophi, medici sunt, quod ad αφηγησιν ipsorum et συνταξιν attinet, nam ζητηματα ipsa et argumenta ad philosophos et medicos, non ad grammaticos pertinent, docet quidam DIONYSI thracis interpres, auctore I. A. FABRICIO (*ad sext. empir. p. 236 P*). Quam grammaticam SEXTVS bipartitus est (*p. 226, 49*), in tres partes diducit (*p. 236, 91*). Etenim alia est, quae proficitur, se docturam esse elementa et eorum connexiones, atque est ars quaedam legendi et scribendi; alia autem praeter hanc facultas profundior, quae non sita est in nuda litterarum cognitione, et natura, et praeterea in orationis partibus, quae ex iis constant, et si quid eius generis consideratur. At alia est historica, alia vero artificiosa, alia autem magis propria, per quam certa via ac ratione tractantur, quae sunt apud poetas et scriptores. Ex quibus artificiosa, alias nuncupatur methodice, quidem est illa, in quae praecipunt de elementis et partibus orationis, et orthographia, et linguae proprietate, et iis, quae haec consequuntur. Verum historica, exegerice etiam dicitur, ubi docent de personis, utpote diuinis et humanis et heroicis, aut narrant de locis, ut de montibus vel fluminibus, aut tradunt de commentis et fabulis, aut si quid est eiusmodi.

modi. Contra magis propria, haec nominatur critice, est, qua considerant, quae sunt in poetis et scriptoribus, quatenus exponunt ea, quae dicuntur obscure, et iudicant, quae sunt bona et quae secus, et distinguunt germana ac genuina ab adulterinis. VARRONI quadripartita est, atque ex lectione, enarratione, emendatione, iudicio tandem composita. Illius μέρος αναγνωστικόν, διορθωτικόν, εξηγητικόν, κριτικόν esse, ex nescio quo perantiquo, qui adhuc latet, DIONYSI thracis interprete in aspectum lucemque proferunt I. A. FABRICIUS (*in sext empir. p. 236, P*) atque I. E. I. VVALCHIVS (*de arie crit. veterom. p. 190, P*). Idem ille FABRICIUS commemorat, thracem DIONYSIVM, celeberrimi olim ARISTARCHI discipulum atque auditorem, artis grammaticae seu grammaticorum παραγγεμάτων praeceptorem iuxta ac auctorem, in sex grammatica secuisse ac diuisisse partes. Μερη δε, inquit, αυτης εστιν εξ: πρωτον αναγνωσις εντριβης κατα προσωδιαν. δευτερον, εξηγησις κατα τους ενυπαρχοντας ποιητικους τροπους. τριτον γλωσσων τε και ισοριων προχειρος αποδοσις. τεταρτον, ετυμολογιας ευρεσις. πεμπτον αναλογιας εκλογισμος. εκτον, κρισις ποιηματων, ο δη κλλιστον εστι παντων εν τη τεχνη.

GRAMMATICES ancipites quoniam potestates sunt ac tam multiplices, ut eorum, qui de ea praeceperunt, sententia diuisa sit, facile tamen neque villo negotio tam arte conciliari, puro, inter se possunt et coniungi, ut nulla inter illos varietas opinionis sit, nam re concinere videntur, verbis discrepare. Grammaticae, vere praedicat QVINCTI LIANVS (*lib. III c. 1*), quam in latinum transferentes, litteraturam vocauerunt, fines suos nouit, praesertim tantum ab hac appellationis suae paupertate, intra quam primi illi consistere, profecta. Nam tenuis a fonte, asumptis poetarum historicorumque viribus, pleno iam fatis alueo fluit, cum praeter rationem recte loquendi, non parum alio-

qui copiosam, prope omnium maximarum artium scientiam amplexa sit. Haec professio, cum breuissime in duas partes diuidatur, recte loquendi scientiam, et poetarum enarrationem, plus habet in recessu, quam fronte promittit. Nam et scribendi ratio coniuncta cum loquendo est, et enarrationem praecedat emendata lectio, et mixtum his omnibus iudicium est, quo quidem ita seuerè sunt vsi veteres grammatici, vt non versus modo censoria quadam virgula notare, et libros, qui falso videntur inscripti, tanquam subdititios summouere familia permiserint sibi, sed auctores alios in ordinem redegerint, alios omnino exmerint numero (L. I. C. IIII). Vnum atque idem sentit SENECA philosophus (ep. LXXXVIII). Grammaticus circa curam sermonis versatur, et si latius euagari vult, circa historias. Iam vt longissime fines suos proferat, circa carmina. Quid ex hoc efficitur? id, quod magnus quondam VOSSIVS expromsit. Γραμματα et literae nunc prima notant elementa, vt, quum litterarum alias dicimus esse vocales, alias consonantes, nunc vero sumuntur pro litterarum studiis, vt in veteri senario:

Διπλουν ὄρωσιν εἰ μάθοντες γραμματα

Quomodo item TVLLIVS litteras diuidit in vulgares, et interiores siue reconditas, ita et γραμματικη, quae απο των γραμματων dicta, nunc legendi, scribendique, vel bene loquendi artem designat, nunc vero, praeter eam, historiarum ac fabularum notitiam comprehendit, quandoque etiam plurium artium et multarum rerum scientiam, et efflorescentem inde facultatem enarrandi scriptores, et iudicandi de eorum scriptis, locisque corruptis. Atque hoc pacto cum sententia nostra conciliari posse arbitror opinionem veterum, qui late adeo grammaticen extendunt, vt non vna sit scientia, sed scientiarum cinnus. Hoc sine dubio argumentum fuit TELEPHI grammatici libro eo, quo ostendit,

πασα-

ποσα πηρη ειδεναι γραμματικον, teste SVIDA. Quapropter in QVIN-
 CTILIANVM brocensis SANCTIVS iniuriosus est, omnes illum huic
 grammaticae subiicere disciplinas, increpando. En verba eius (*in min.*
p. 11)! Vbinam gentium ea grammatica est? Quis eam conscripsit?
 Vnde hanc reginam artium petemus? Vulgi errorem secutus est QVIN-
 CTILIANVS. Dicebantur enim quondam grammatici vulgo, qui pri-
 mis rudimentis pueros instituebant, et eis poetas enarrabant, quo in
 munere subeundo adhibebant, praeter grammaticam, variarum artium
 cognitionem, neque tamen vulgus intelligebat doctorem illum musicae,
 astrologiae, philosophiae esse peritum. Mihi perfectus absolutusque
 grammaticus est ille, qui in CICERONIS vel VIRGILII libris intel-
 ligit, quae dictio sit nomen, quae verbum, et caetera, quae ad solam
 grammaticam spectant, etiamsi sensuum verborum non intelligat, est
 enim oratorum et poetarum lectio variis artibus referta, quas si magi-
 ster ille caller, iam non grammaticus dicendus est, sed dum explanat
 astrologiam, astrologus, dum historiam, historicus, dum praecepta
 eloquentiae, rhetor. Ex quo, vocabuli grammatices fata varia fuisse,
 quum ita perspicuum sit, ut oculis iudicare possimus, quanam perpeffa
 sit? demonstrare operae pretium duco

GRAMMATICAE quoniam, VII MARIUS VICTORINVS; pro-
 nunciat, απο των γραμματων, hoc est, a literis, abs quibus incipere
 debet, nominationem petit, de litteris, de lectione, de descriptione,
 de pronuntiatione agit, atque eadem est, quam technicen SEXTVS,
 QVINCTILIANVS methodicen nominat. Sed quem ad modum in
 duas quasi scholas diuisa fuit, quarum rudior ac popularior altera, al-
 tera polior et perfectior fuit; ita et grammaticae, quam romani lit-
 terationem, et grammaticae, quam literaturam, nam DIOMEDE Iu-
 dice (*l. II p. 414 edir FVTSCHI*) formam loquendi ad certam ratio-
 nem

nem dirigit, vocant, exorta atque nata est. Quamquam illa hac antiquior est, ut haec ex illius fonte fluxerit, tamen altera altera adeo nobilior est, ut ad artes populares illam, hanc ad liberales VOSSIVS retulerit. Illa, UT SENECAE verbis utar (*ep. LXXXVIII*), primam illam, ut antiqui vocabant, litterarum, perquam pueris elementa traduntur, non liberales artes docet, sed mox praecipendis locum parat. Illa legendi scribendique facultatem fines sibi terminosque constituit, extra quos non egreditur. Haec vero latius euagatur. At quid multis! Quae inter utramque distantia sit, explicat dilucide empiricus (*p. 224*). Grammaticae, ait, diuersa significatione, et communiter accipitur et proprie. Ac communiter quidem, pro cognitione cuiusmodicumque litterarum, seu graecarum, seu barbararum, quam grammaticam appellare consueuimus. Proprie autem est perfecta illa et absoluta, et qualis fuit elaborata studio ac diligentia CRATETIS mallotae, ARISTOPHANIS et ARISTARCHI. Videretur autem utraque ex quadam notatione eiusdem nominis esse appellata. Prior enim a litteris, quibus signamus voces articulatas. Posterior autem fortasse quidem, ut nonnulli censuerunt, ut distingueretur a priore, est enim illius pars. — Perfecta grammatica a litterarum cognitione in initio nominata, extensa est ad cognitionem, quae versatur in variis magisque artificiosis circa litteras praeceptis. Fortasse autem, ut dicit ASCLEPIADES, ipsa quoque nominata est a litteris, sed non ab iisdem, a quibus grammastica seu ars litteratoria. Sed illa quidem, ut dixi, dicitur ab elementis, haec vero a scriptis, in quibus versatur. Nam ea quoque appellantur litterae, quomodo etiam publicas vocamus litteras, et multarum litterarum dicimus esse peritum, hoc est, non elementorum, sed scriptorum. Et CALLIMACHVS aliquando quidem poema vocat *γραμμα*, hoc est litteram, aliquando etiam, quod scriptum est soluta oratione. Quem ad modum etiam

etiam inter grammaticum atque grammaticen multum interest, ita inter virosque cultores. Alius enim est grammaticus, alius grammaticus, alius litterator, alius litteratus. Ille, ὁ τὰ πρῶτα σοιχεῖα διδάσκων, SVIDA teste, mediocriter, hic absolute doctus, ille imbutus, hic perfectus litteris existimatur, qui aliquid diligenter et acute scientesque potest aut dicere aut scribere. Quod discrimen, qui diligentius siue graece siue romane loquuntur, etsi, CASAVBONO iudice (*ad SVET gramm. c. 4*), accurate seruant, interdum tamen neglectum fuisse, obseruat ex IO. VVOVVERIO (*de polymath. p. 34, 35*) s. V. VVAL CHIVS (*in hist. crit. lar. ling. p. 242*). Neque casus, neque inanis vocis sonus fuit. Etenim M. ANTONINVS philosophus, quum egressus esset annos, qui nutricum fouentur auxilio, magnis praeceptoribus traditus, vsuque est magistro ad prima elementa EUPHORIONE litteratore et GEMINO comoedo, grammaticis graeco ALEXANDRO, quotidianis latinis TROSIO AFRO, POLLIONE, EPTYCHIO PROCVLO siccensi (IULIVS CAPITOLINVS *in vita c. 11*). Inter magnos et optimos viros, disciplinarum magistros, quorum praeceptis MARCVS COMMODVM erudire conatus est, numerantur quoque litteratores, graecus ONESICRITVS, et latinus CAPELLA ANTISTIVS (AELIVS LAMPRIDIVS *in vita c. 1*). ALEXANDER SEVERVS, VI a prima pueritia artibus bonis imbutus, sic in ea litteratores habuit VALERIVM CORDVM et T. vel, VI alii volunt, LVCIVM VETVRIVM, et AVRELIVM PHILIPPVM libertum patris, grammaticum in patria graecum NEBONEM, rhetorem SERAPIONEM, philosophum STILIONEM, ROMAE grammaticos, SCAVRINVM, SCAVRINI filium, doctorem celeberrimum, rhetores IVLIVM FRONTINVM et BAEBIVM MACRINVM et IVLIVM GRANIANVM (LAMPREDIVS *in vita c. 111*). Sutorem ultra crepidam latinae linguae litteratorem exhibet GELLIVS (XVI, VI), qui ROMA a brundusinis arces-

tus experiendum sese a vulgo dederat, ad quem oblectamenti gratia iuerat, et quum iuberet, rogare se, si quis quid omnium rerum vellet dicere, et tamen obseruaret, quod barbare insciteque septimum VIR GILII legeret, non diutius indocti hominis confidentiam tolerare poterat, sed ad versum illum,

centum lanigeras maestabat rite bidentes,

quaerere incipiebat, doctesne nos magister, cur bidentes dicantur? ecce turpem se dedit omnibus bidentes respondens oues appellatae, eamque ob causam lanigeras dixit, vt oues planius demonstraret. Quum vltimus vocabuli rationem quaereret, ille nihil contatus, sed nimium quantum audacter, oues, inquit, bidentes dictae, quod duos tantum dentes habeant. MARTIANVS CAPELLA (*de nupr. philolog. et MERCVR L. III*) grammaticen loquentem introducens, mihi, inquit, ROMVLVS litteraturae nomen adscripsit, quamuis infantem me litterationem voluerit nuncupare, sicut apud graecos *γραμματισμῖν* primitus vocitabar. Tunc et antistitem dedit et sectatores impuleres aggregauit. Itaque asfertor nostri nunc litteratus dicitur, literator antea vocabatur. Sed vocabatur non literator solum, sed etiam literarius, litterio, primus magister, ludimagister, magister ad prima elementa, vii eius scientia prima elementa, litterae elementariae. Quae tradit, quamuis literarii paene esse ludi et triuialis scientiae, asseueret QVINCTILIANVS (*I, IIII*) tamen ille cum empirico, quin illam eximie collaudet, sibi temperare non possunt. Minus enim ille perhibet ferendos, qui hanc artem, vt tenuem, ac ieiunam, cauillantur, quae nisi oratori futuro fundamenta fideliter iecerit, quidquid superstruxerit, corruet, necessaria pueris, iucunda senibus, dulcis secretorum comes, et quae vel sola omni studiorum genere plus habet operis, quam ostentationis. Ne quis igitur tamquam parua fastidiat grammatices elementa, non quia
magnae

magnae sit operae, consonantes a vocalibus discernere, ipsasque eas in femiocalium numerum, mutarumque partiri, sed quia interiora velut sacri huius adeuntibus, apparebit multa rerum subtilitas, quae non modo acvere ingenia puerilia, sed exercere altissimam quoque eruditionem ac scientiam possit. Hic vero grammaticen longe utilissimam praedicat, quoniam per litteras excogitatas otiosissimae medetur affectioni, nempe obliuioni, continet autem operationem maxime necessariam, nempe memoriam, omnia fere in ea sita sunt, et neque ea, quae sunt maxime necessaria, sin ea alios licet docere, neque sine ea aliquid utile ab alio disci potest. — Vfus elementorum confert ad vitam traducendam, sed non esse contentum traditione, quae existit ex horum obseruatione, praeterea autem ostendere, quod alia quidem sunt natura vocalia, alia autem consonantia, et ex vocalibus alia quidem sunt natura breuia, alia vero longa, alia autem ancipitia et communia, quod ad productionem attinet et correptionem, et alia, de quibus docent fastu inflati grammatici. Quam ob rem grammaticam quidem et litteratoriam non solum non accusamus, sed etiam summas ei habemus gratias

Quae ex litteris traxit appellationem, quae studiorum commendationem a litteris ducit grammaticae, DIOMEDE Iudice, sola literalis est. Tantum vero abest, ut *ορθοπειαν*, recte loquendi formam, et *ορθογραφίαν*, recte scribendi scientiam complectatur, ut de interpretatione veterum auctorum ac vero legitimoque vsu atque indole verborum totius sermonis praecipiat. Grammaticen experientiam maximae partis eorum, quae dicuntur apud poetas et scriptores, affirmat DIONYSIVS thrax, scriptores, SEXTO interprete (p. 228), vocans, ut ex eo, quod ex aduerso eos poetas opponit, perspicuum est, non alios quam qui scripserunt soluta oratione. Quae apud poetas et scriptores occurrunt, grammaticus interpretari videtur, ut, apud HOMERVM, HESIODVM, PINDARVM, EVRIPIDEM, MENANDRVM, atque alios. Quae apud

B

scripto-

scriptores, ut, apud HERODOTVM, THUCYDIDEM, PLATONEM leguntur, eorum interpretationem, tamquam proprio munere fungens, aggreditur. Quam ob rem qui ex eis insignes sunt et probati, de multis tractarunt scriptoribus, tum historicis, tum oratoribus, atque adeo etiam philosophis, quaerentes, quaenam recte ab eis dicta sint et consentaneae linguae proprietati, et quaenam prae ac corrupte. Atque haec est grammaticae historice seu exegetice, quam ASCLEPIADES in suo de grammaticae opere, SEXTO teste (p. 269), trifariam diuidit. Ex historia enim aliam quidem dicit esse veram, aliam falsam, aliam tamquam veram, veram quidem, quae versatur in rebus, quae gestae sunt, falsam, quae in figmentis et fabulis, tamquam veram, cuiusmodi est comoedia et mimi. Verae rursus tres sunt partes. Nam alia versatur in describendis personis deorum et heroum et virorum illustrium, alia in locis et temporibus, alia in actionibus. Falsae, nempe fabulosae, vnam solam dicit esse speciem, nempe genealogiam. Parti autem historicae dicit, sicut et DIONYSIVS, communiter subiici hanc, quae pertinet ad voces inusitatas, docens, v. c. quod *κηρυκον* est verum vel bonum, similiter et quae pertinet ad prouerbia et definitiones. Quare de fluminum, montium, regionum nominibus anquirere, abstrusas historias, aut *μυθολογουμενα* aut *ποιητικως θεολογουμενα* explicare, genealogias deorum ac priscoꝝ heroum diligenter rimari, ad historicum pertinere grammaticum, IOSEPH. SCALIGER arbitratur. Ad illum etiam pertinet, voces obscuriores illustrare, ac veram illarum ostendere significationem, id quod eo potissimum tempore necessarium est, quo lingua pristinum suum amittere nitorem, a castitate, qua adhuc sese commendarat, desistere, et peregrinae originis vocabula recipere coepit. Omnes eiusmodi voces, sint antiquatae, sint peregrinae, sint inusitatae, sint singulis propriae ac peculiare locis, glosarum glossematumue nomine insignitae sunt, quibus interpretandis grammatici, inde glos.

glosfographi, glosfularii, glosfematarii dicti, fuerunt negotioſi. Quare fuerunt, qui cuiuſdam gentis voces proprias illuſtrarunt, vt, atticæ λεξειſt ARISTOPHANES grammaticus, AELIV. DIONYSIVS, EPI-
 THERSES nicens, GALENVS, PHILEMO, PHRYNICHVS ara-
 bius, BITHYNYVS ſophiſta, THOMAS magiſter, alexandrinæ DEME-
 TRIVS, creticæ HERMONAX, laconicæ ARISTOPHANES, rhodia-
 cæ MOSCHVS, italicæ DIODORVS. Fuerunt, qui omnis generis vo-
 ces, vulgares, peregrinas, barbaras, rariores, minus vſitatas, quæ in-
 terpretatione videbantur dignæ, collegerunt, et ſcripſerunt λεξικα vel
 ονομαſτικα. Fuerunt, qui vocum deſcripſerunt origineſ et libros περι-
 ετυμολογιαſ, vel ετυμολογουμενων, aut ετυμολογικα compoſuerunt.
 Fuerunt, qui voces, quas vocare ſolent, technicas, quæ in diſplinis
 tantum vſitatae ſunt, vel ſingulareſ ſibi in illiſ ſignificationeſ vindica-
 runt, ſtuderunt conquirere, vt in antiquiſ ingeniorum monumentiſ
 gloſſæ theologicæ, medicæ, philoſophicæ, chemicæ, rhetoricæ,
 grammaticeæ commemorantur. Quoniam QVINCTILIANO auctore
 (1, IIII), poetas legiſſe non ſatis eſt, excutiendum omne ſcriptorum
 genus, non propter hitoriaſ modo, ſed verba, quæ frequenter iuſ ab
 auctoriſ ſumunt, tum nec citra muſicen grammatice poteſt eſſe per-
 fecta, quum ei de metriſ rhythmiſque dicendum ſit, nec ſi rationem
 ſiderum ignoret, poetas intelligit, qui, vt alia mittam, totieſ ortu
 occaſuque ſignorum in declarandiſ temporibſ vtiuntur, nec ignara phi-
 loſophiæ, cum propter plurimoſ in omniſ fere carminiſ locos ex
 intima quaefſionum naturalium ſubtilitate repetitoſ, tum vel propter
 EMPEDOCLEM in graeciſ, VARRONEM ac LVCRETIVM in latin-
 niſ, qui praecepta ſapientiae verſiſ tradiderunt, eloquentia quoque
 non mediocri eſt opus, vt de vnaquaſque earum, quaſ demonſtrauiſ,
 verum dicat proprie et copioſe, ad munuſ hoc obeundum non tenuem,
 non parcam, ſed praeſtantem, ſed variam requiri erudi-
 tionem

tionem, latissime hic sese extendere laborem ad omne studiorum genus, et omnibus ferme scientiis, artibus, rerumque cognitione imbutum esse, quis est, qui neget

SEN his duobus grammaticorum grammaticique partes profligatas iam et ad exitum deductas esse, non est, quod putemus. Ut undique apta atque perfecta expletaque sint omnibus suis numeris et partibus, critice pernecessaria est. Haec est, quae, THOMAE REINESIO iudice, scriptoribus sua nomina reddit, sua opera adiudicat, genuina a suppositiis discernit, rem quamvis obscuram, et quidquid tandem in quaestione cadit, exponit, quidquid sciri potest, inquirit, sententias examinat, et dissonantes conciliat, de verbis censer, et veritatem, quantum eius in hac mentium caligine comprehendit, quasi in materia indagat, eruit, proponit, falsa *αδεται* notat, circumseribit, transposita restituit, fugitiua reuocat, praua emendat. Haec est, interprete ROCLERICO, ars intelligendorum veterum scriptorum siue numeris adstricta, siue soluta oratione ventium, et dignoscendi, quatenam eorum genuina scripta sint, quae spuria, tum etiam, quae sint ad regulas artis exacta, quae vero secus, quae ambitu suo tres partes complectitur, primo, monita ac consilia adinertia ad ordinem, quo legendi veteres, ut linguae potissimum latina, graeca et hebraica addisci commode queant, resque latinorum, graecorum et hebraeorum cognosci, secundo, canones de interpretatione verborum et locutionum, tertio, praecepta de iudicio, quod de antiquorum scriptorum libris et locis tam genuinis, quam spuris, tam sinceris, quam corruptis ferre nos oportet. Haec est illa scientia, quae graecam habet originem, et cuius vocabulum de graeco *κεινεν* flexum est. Quod sicuti non tantum iudicare, sed etiam, ut HENR. STEPHANVS (*de crit. p. 5*) statuit, discernere, quod alioquin composito *διακεινεν* vsitatus in soluta praesertim oratione dicitur, denotat, ita non tantum critice dicitur, quod eius ope de sensu et elegantia

ganſia dictorum, de aetate ſcribentium iudicamus, ſed etiam quoniam
 is, qui iudicat, diſcernat ea, quae vere, quae οντως καὶ αὐτοχρημα
 talia vel talia ſunt, ab iis, quae in ſpeciem tantummodo talia eſſe dici
 poſſunt. Nam ut pro tribunali id, quod primo adſpectu iuſtum videtur,
 ab eo, quod reuera iuſtum eſt, diſcernere oportet, ſic eūdem ab eo, qui
 alienorum ſcriptorum eſt κερτικὸς κερτικῆς, ea, quae prima fronte emen-
 date et recte dicta videri poſſunt, ab iis, quae vere talia ſunt, diſtingui
 oportet. Atque, ut quo quis magis oculorum acumine valet, eo faci-
 lius lanam, quae colorem mentitur, ab ea, quae vero minimeque ad-
 ulterino colore tincta eſt, dignoſcit, ita, quo quis eſt κερτικώτερος, eo
 minus in iis, quae dixi, haeret. Cum iudicare, tum diſcernere ſi cri-
 tices criticque eſt; docet C. A. HEVMANNVS (*in comment. de arte
 crit. v*), I, naturam omnium linguarum generatim, ſiue certae cuiuſ-
 piam linguae contemplari, II, originem et natales inueſtigare ſiue vo-
 cabulorum, ſiue adagiorum, III, methodum linguae addiſcendae prae-
 ſcribere aptiſſimam faciſſimamque, IIII, regulas tradere interpretandi
 verba phraſeſque obſcuriores, V, interpretari fabulas poetarum, item
 aemigmata, VI, iudicium ferre de ſtilo eiſque virtutibus ac vitiis, VII,
 diſcrimen ſtili oſtendere ratione aetatum, VIII, indicare ſtilum certae
 ſectae, deque eiſ ſu ferre ſententiam, IX, designare characterem
 ſtili cuiuſque auctoris, X, ex hiſce ſtili characteribus diſcernere, (I)
 vtrum certii auctoris oratio ſit ſincera, an glosſemate aliquo interpolata?
 (II) vtrum verba certi auctoris ſana ſint, an corrupta, et quomodo ſint
 emendanda? (III) vtrum liber certus huic vel illi auctori ex vero tri-
 buatur, an ſit ſuppoſitiuius? (IIII) qua aetate liber ſit ſcriptus, qua
 non ſit? (V) cuius auctoris ſit liber anonymus, vel pſeudonymus? XI,
 iudicium ferre de recta pronuntiatione linguae, XII, orthographiam
 monſtrare, eamque ſolidis ſuperſtruere fundamentis. Quod ſi ſecundum
 priſcorum diſciplinam deſcribere volumus, vtriuſque haec imago eſt,
 hoc

hoc simulacrum. Prodeat QVINCTILIANVS, qui, quid criticorum fuerit? his verbis exprimit. Iudicio tam feure vti sunt veteres grammatici, vt non versus modo censoria quadam virgula notare et libros, qui falso viderentur inscripti, tamquam subditios submouere familia permiserint sibi, sed auctores alios in ordinem redegerint, alios omnino exemerint numero. Quibus verbis duo a criticis postulara esse commemorat, auctores aut in ordinem redigere, aut numero eximere. Illud fiebat, scriptores substitutos ex eo, quem inter bonae adhuc libros notae sibi vindicarunt, loco expellendo, et ad viliores abiiciendo, hoc, alios, qui inter adulterinos immerito relati fuerunt, in suum pristinum restituendo locum, atque eos, quasi ex exilio, in quod ab imperitiis indolisque misit fuerant, reuocando. Id quod vt fieret, partim librariorum ac bibliopolarum fraus, partim falsi tituli, partim auctorum *erro-
rum*, partim grammaticorum inscitia in causa fuerunt. Quam ob rem librorum composuerunt indices, in quibus singula singulorum auctorum scripta cum cura enarrarunt. Enarrarunt etiam singularibus commentariis, qui vel iisdem, vel similibus fuerunt nominibus vsi, auctores. Tituli quoniam vel omisi, vel immutati, vel corrupti fuerant quam saepissime, vel pristinos et veros restituerunt, vel fecerunt novos, in quibus verum indicarunt voluminis auctorem. Praeterea veterum auctorum stili habuerunt rationem, obseruarunt singulorum auctorum propriam, etiam dogmatum conuenientiam, in ipsa, quae dubiae sunt fidei, inquisuerunt scripta, num de vero eorum auctore atque antiquitate eius, an aliis scriptoribus coaeuis aliquid ex istis certi erui possit, summo cum studio ea perlegerunt, ad eum finem, vt cognoscerent, num in illis essent, quae vel auctoris aetati, vel loco, vbi liber scriptus dicebatur, vel aliis rebus repugnarent, aliorum scriptorum ingenii momenta, in quibus eius, de cuius disputabant auctoritate, libri forsitan mentionem factam esse suspicabantur, perolularunt.

lutarunt. Quoniam factum est, ut, partim per librariorum, partim per grammaticorum imperitiam ac negligentiam glossemata, hoc est, breues grammaticorum obseruationes cum ipsis auctorum veterum verbis permiscerentur, poetarum carminibus falsi a fraudulenta manu adderentur versus, quid quod codices ipsi manu exarati cum ab ipsis auctoribus tum scribarum negligentia deprauarentur, emendare, distinguere, annotare curarunt. Quod ad glosas, quae quum verborum valde turbarent feriem, sensum plane obscurarent, ac de stili, quo auctor sese commendabat, multum detraherent elegantia, eas proscripserunt. Quod ad versus, eos censoria quadam virgula notare, sibi permiserunt. Quod ad codices deprauatos, librariorum ac scribarum menda correxerunt, omnibus vocibus legitimum vindicarunt locum, quoniam non raro non singulares solum voces ac litterae, sed toti quoque versus in poetis per negligentiam transpositi, aut penitus omisi erant, aliorum criticorum de corruptis locis sententias diuerfas, quas vel reiecerunt vel laudarunt, recensuerunt, causas, quare hic illeue locus pro corrupto putandus sit, et quam ob rem medicina ipsi adhibenda, addiderunt, emendationes suas argumentis vel ex aliis scriptorum testimoniis, vel ex manu scriptorum codicum consensu, vel ex aliis fontibus petitis comprobarunt. Tandem de quibuscumque scriptoribus, de aetate, de ratione scribendi, de virtutibus ac vitiis, de castitate dictionis iudicium dixerunt ac sententiam, atque in ipsa auctorum verba, ex quibus eorumque conditione et usu suum formarunt iudicium, atque in ipsas res ab auctoribus traditas, num veritati respondeant, annon? et quanta huic illiue scriptori habenda sit fides, inquisuerunt. Hanc criticis prouinciam traditam fuisse, non difficile probatu forer. At hoc labore facile possumus superfedere, quoniam verque VALCHIVS pater (*in histor. cit. lat. ling. c. VIII § VIII seqq.*) et filius (*in libro de arte crit. vet. rom.*) nimis longi hac in re fuerunt

EX quo, criticen ad grammatica relatum; quamquam adparet, tamen cum criticen et grammaticen, tum criticos et grammaticos et disciplinas et familias dissentientes inter se et multum distinctas et disparas, qui adferunt, non defuerunt. Nec criticen grammatices, nec hanc illius partem esse pulere demonstravit VOSSIVS (*de natura et constitut. gramm.*) Etiam criticum a grammatico differere, auctore SEXTO (p. 233), CRATES contendit, et criticum quidem dicere oportere esse peritum omnis scientiae, quae ad eruditionem pertinet, grammaticum autem esse tantum interpretem inusitatarum vocum, et tradere accentus, et ea scire, quae sunt his similia, et ideo illum quidem similem esse architecto, grammaticum autem ministro. Tamen criticen conclusam et comprehensam esse in grammaticae, affirmat QVINCTILIANVS (*l. i. c. 4*). Haec professio, inquit, cum brevissime in duas partes diuidatur, recte loquendi scientiam, et poetarum enarrationem, plus habet in recessu, quam fronte promittit. Nam et scribendi ratio coniuncta cum loquendo est, et enarrationem praecedat emendata lectio, et mixtum his omnibus iudicium est, quo quidem ita severe usi sunt veteres grammatici, ut non versus modo censoria quadam virgula notare et libros, qui falso viderentur inscripi, tamquam subditivos, submovere permiserint sibi, sed auctores alios in ordinem redegerint, alios omnino exemerint numero. Quem fugit, MARCVM ANTONIVM GNIPHONEM, ATTEIVM, VALERIVM CATONEM, CVRTIVM NICIAM, QVINCTVM CAECILIVM EPITOTAM, LVCIVM CRASSIVM, CAIVM IVLIVM HYGINVM, VALERIVM PROBVM criticos fuisse, a SVETONIO tamen in numero poni grammaticorum? Quem fugit, CRATETEM mallotem, ducem atque auctorem grammatices apud romanos, a DIOGENE LAERTIO, STRABONE, SEXTO empirico, grammaticum nominari, et criticum tamen fuisse? His addo DIONEM chrysofostomum atque CLEMENTEM alexandrinum

num

num. Hic (*Stromat. l. i p. 309 edit. Colon.*): APOLLODORVS cum manus primus critici nomen suscepit et appellatus est grammaticus, nonnulli autem dicunt ERATOSTHENEM cyrenaeum. Ille (*orat. l. iii de HOMERO*): ARISTARCHVS et CRATES atque plures alii, qui tandem grammatici appellati sunt, antea autem critici, et ARISTOTELES ipse, abs quo grammaticen et criticen initium cepisse existimant. Ex quibus verbis, ARISTOTELEM critices auctorem fuisse, DANHEINSIVS (*in diss. de verae crit. apud veteres ortu progressu usuque*) cogere atque efficere vult, quum tamen primi et critici et grammatici titulum sibi vindicare potest, quoniam artem et grammaticam et criticam artissimo primus coniunxit vinculo, et quoniam criticen antea rudem et sterilem diligenter coluit ac noua quasi ornauit facie. Huius rei libri et politicorum, et *διδασκαλίας*, et rei poeices testes locupletissimi sunt, et sex homeriarum quaestionum grauiores forent, nisi temporum eos iniuria abstulisset. Tantum vero abest, vt critici grammaticorum nomen assumferint, vt eorum personam susceperint et traxerint praeclare. Quare veterum monumentis ingeniorum, ratione cum verborum tum rerum habita, lucem accenderunt, ad veram eorum intelligentiam duxerunt lectores, atque in huius prouinciae administratione ex etymologiae, historiae antiquae, geographiae, chronologiae, antiquitatum atque aliarum disciplinarum fontibus hauserunt principia. Quos prisca auctores commiserunt errores, annotare, ac vituperanda omni obseruare diligentia consuerunt. Si veterum auctores perlegerent, periodos et earum partes secreuerunt interpunctionibus, et distinctionum notas, a librariis antea inepte adscriptas, et auctoris misere sensum corrumptentes, emendarunt, atque ad iustum transtulerunt locum. Si quae repugnantia inuenerunt, studuerunt conciliare. Si quae ab aliis mutata, aut ad alterius sermonem ficta, adnotarunt. Iis etiam bibliothecarum commendata cura est, quoniam singulos auctorum libros apte colligere,

C

ad

ad certum ordinem redigere, discissa coniungere, male coniuncta separare, germana ab adulterinis secernere, et singulis scriptoribus proprios ingenii foetus vindicare calluerunt. Quia pueros liberales docuerunt disciplinas, ludos aperuerunt, in quibus scriptores, poetas maxime, illustrarunt, obscuriores explicarunt voces ac formulas loquendi, ambigue dicta notarunt, et quae ipsis digna videbantur reprehensione, de scriptoris sui aetate ac scribendi virtutibus iudicarunt ac vitis, atque, prisca ingeniorum monumentis ex historia antiqua, geographia, antiquitatibus aliisque lucem accenderunt, non illis omisiss, quae de emendatione, corruptis locis, glossematibus, reſ. obseruanda erant. Tandem etiam poetarum recitationibus praesuerunt, qui cuiuscumque vatis vires probarunt, ac de poematis recitatis sententiam tulerunt, praemiis singularibus constitutis. De quibus pluribus egit R. E. R. VVALCHIVS (*h. c. p. 194, seqq.*). Qui critice ad grammaticen referri, atque critici grammatici laudari possint, enodat atque diiudicat CLEERCVS (*in arte crit. praef. sect. 1, 1*). Non inquiremus hic, inquit, an ars critice pars sit grammaticae propriae dictae, an vero secus, quia pendet ex cuiusque arbitrio, arctiorem aut ampliorem vocabulo cuius tribuere significationem, in suo ipsius sermone, modo audientes, aut legentes moneat. Itaque qui grammaticen vocabit, quidquid ad linguarum antiquitatisque cognitionem pertinet, eo nomine criticen etiam complectetur. Qui vero grammaticen dici tantum debere censebit recte loquendi, is criticen, quamvis grammaticae adfinem, ad aliam disciplinam referet.

HIS praemisissis de grammaticis Romam introlatis iuste aestimari potest, qua de re alio tempore agere nobis est animus

t
s
t
o
r
e
n
.
a
a
.
s
t
i
n
n
n
i.

2

mi

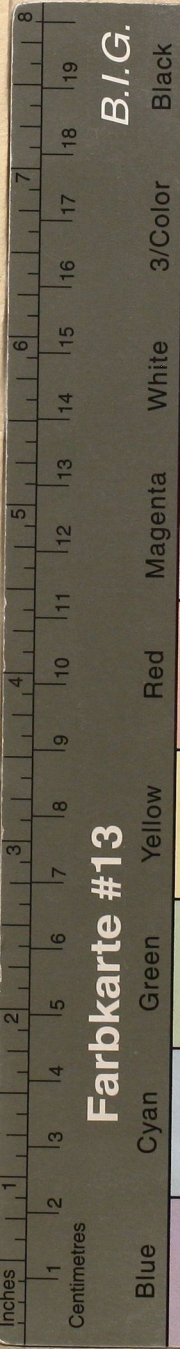

227 IIc 112

X 337 2199

5

B. m. II, 638.

Farbkarte #13

B.I.G.

DE
GRAMMATICAE
CIS PETITA
M DISSERIT
L O C O
SAPIENTVM ORDINE
DICANDO
VS MESSERSCHMID

VGVST' REGIOMONT' IENN' ATQ
STITVT' LITTER' SOD
ONDENTE
FREDO DISING
ITEMB
VL' CIOCCCLXV

EMBERGAE
S GERDESI

